

Meer inzicht in verzuimdata

Voormalig leerplichtambtenaar René Halberstadt heeft altijd al interesse gehad in wat we weten over schoolverzuim. Over het algemeen weten we qua data in Nederland erg weinig, aldus Halberstadt. En dat vindt hij best een schokkende ontdekking. Overigens richt hij zich liever niet op verzuim, maar legt hij de nadruk op aanwezigheid. In dit interview legt hij uit waarom.

René Halberstadt is projectleider bij Ingrado, de vereniging voor leerplicht en Doorstroompunt. Daarvoor werkte hij dertig jaar bij de Gemeente Den Haag als leerplichtambtenaar en later als hoofd van de afdeling. Bij Ingrado houdt hij zich vooral bezig met 'aanwezigheid'- of beter gezegd: met de verschuiving van denken in verzuim naar aanwezigheid. In december promoveerde Halberstadt als onderwijssocioloog op het thema schoolverzuim.

René Halberstadt

'Want als er iets cruciaal is voor aanwezigheid dan is het wel de binding tussen kind en school'

Verzuim is een constante factor in jouw carrière. Wat was de onderzoeksvraag waarop je promoveerde?
"Mijn onderzoek ging met name over de relatie tussen school, ouders en kinderen bij geoorloofd en ongeoorloofd verzuim. Vaak wordt aangenomen dat schoolverzuim wordt veroorzaakt door één van deze drie actoren, bijvoorbeeld het kind of de ouders. Mijn onderzoek ging er vanuit dat juist de interactie tussen die actoren bepalend is voor het schoolverzuim."

Je spreekt over ongeoorloofd en geoorloofd verzuim. Wat is het verschil?

"Onder geoorloofd verzuim verstaan we vooral ziekmeldingen, terwijl ongeoorloofd verzuim eerder spijbelen is. Mijn uitgangspunt is dat de grens tussen deze twee vormen van verzuim niet altijd duidelijk is. Bijvoorbeeld als een kind aan een ouder vraagt hem ziek te melden, zonder echt ziek te zijn. Juist in de interactie tussen ouder

en kind wordt bepaald of er sprake is van geoorloofd of ongeoorloofd verzuim. Datzelfde geldt ook voor de interactie tussen de ouder en de school en tussen de school en het kind."

Is het belangrijk om te weten welke vorm van verzuim het is?

"Zeker. Excessief verzuim moet bij leerplicht als ongeoorloofd verzuim gemeld worden. Dat gaat dan om kinderen die meer dan zestien uur in een maand afwezig zijn. Maar ziekmeldingen, die bij bepaalde leerlingen soms best vaak voorkomen, hoeven niet gemeld te worden en blijven daardoor onder de radar."

En dat geeft een vertekend beeld?

"Het is een grote onderschatting. Er is namelijk een aanzienlijk aantal jongeren dat misschien niet zestien uur per vier schoolweken verzuimt, maar toch veel uren per jaar afwezig is. Als je deze jongeren bij de landelijke verzuim-

cijfers zou optellen, zouden de verzuimcijfers veel hoger uitvallen."

Jouw onderzoek richt zich op het voortgezet onderwijs, maar denk je dat dit ook geldt voor het primair onderwijs?

"Absoluut. Uit onderzoek bij onder andere groep 3 en groep 7 zie je dat het ziekteverzuim hoger ligt in groep 7 dan in groep 3. Dat is opvallend, want hoe kan dat?"

Heb je daar zelf een mogelijk verklaring voor?

"Dat is speculeren, maar we weten uit de wetenschap dat verzuim in het algemeen toeneemt naarmate kinderen ouder worden. De theorie is dat de communicatie tussen kind en ouder ingewikkelder wordt naarmate het kind ouder wordt."

Ouders hebben dan minder grip op hun kinderen?

"Precies. Hoe ouder een kind wordt, hoe zelfstandiger het wordt, en hoe meer het zijn eigen plan trekt."

Wat kan het primair onderwijs van jouw onderzoek leren?

"Mijn eerst aanbeveling is om elke vorm van verzuim serieus te nemen, of het nu geoorloofd of ongeoorloofd is. En ga in gesprek met ouders, want zij zijn heel bepalend voor het verzuim, maar vinden het soms moeilijk om er iets aan te doen. Soms hebben ouders een soort empowerment nodig. En voer het gesprek niet over verzuim, maar over aanwezigheid."

Kun je dat toelichten? Hoe zie je dat verschil?

"Het lijkt een semantisch verschil, maar het is wezenlijk anders. Verzuim gaat over het gedrag van een individu, terwijl aanwezigheid gaat over de verantwoordelijkheid van het systeem. Over hoe een school ervoor kan zorgen dat een kind naar school wil. Het gaat om het verbeteren van schoolklimaat en om het werken aan schoolbinding. Want als er iets cruciaal is voor aanwezigheid dan is het wel de binding tussen kind en school."

Wat zou je scholen nog meer willen meegeven?

"Scholen zouden beter ge-

bruik moeten maken van de data die ze hebben. Scholen registreren alles over verzuim, maar analyseren die data maar heel beperkt. Soms wel voor het individuele kind, maar je kunt ook op klasniveau kijken. Als het verzuim in een bepaalde groep hoger is, kun je onderzoeken hoe dat komt, en vervolgens een interventie doen om het aan te pakken. Daarna meet je of die interventie ook effectief is."

Hoe zie jij de rol van leerplicht als het gaat om verzuim en aanwezigheid?

"Leerplicht wordt vaak gezien als de spijbelpolitie, maar dat is echt al heel lang geleden. Dat beeld zijn we sterk aan het veranderen. Leerplichtambtenaren van nu proberen uit te zoeken wat er aan de hand is met een kind en maken dan een plan samen met ouders, school en soms de Jeugdgezondheidszorg."

Hebben ze daar ook de tijd en de ruimte voor?

"Dat is een goede vraag. Wat we zien is dat door personeelsgebrek vaak de preventieve kant verdwijnt, terwijl we als beroepsvereniging daar juist op willen inzetten. We willen ook graag meekijken hoe een school verzuimbeleid vorm geeft en als een 'critical friend' meedenken."

Zie je deze aanpak ondanks het tijdgebrek al ergens toegepast?

"Zeker. We zien al resultaten in bijvoorbeeld Twente en Kennemerland, waar de focus ligt op aanwezigheid."

Hier is het samenwerkingsverband bezig met het opzetten van collectief arrangeren, waarbij er een collectief aanbod is voor schoolmissers.

"Dat zijn fantastische initiatieven, maar vallen wel een beetje buiten mijn project. Mijn project richt zich echt op preventie in een vroeg stadium, vanuit de theorie dat hoe eerder je investeert, hoe minder schoolmissers er zullen zijn. Maar dat vraagt wel om inzicht in verzuimdata. En daar valt nog veel te winnen."

In lijn met de aandacht voor preventie ontwikkelt het samenwerkingsverband samen met de vier gemeenten een regionale ondersteuningsstructuur voor alle scholen. We zetten daarbij in op het versterken van de pedagogische basis van scholen door bijvoorbeeld de rol van smw, leerplicht en de JGZ te versterken.